

TẠO LẬP MÔI TRƯỜNG GIÁO DỤC THẨM MỸ, ĐỊNH HÌNH NHÂN CÁCH TRẺ VỊ THÀNH NIÊN VỚI PHƯƠNG PHÁP MONTESSORI

I ĐÀO THỊ THÚY ANH

Email: Thuyanhdao.mt@gmail.com
Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

I NGUYỄN HUY DU

Email: duhuynghuyen@gmail.com
Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

CREATING AESTHETIC EDUCATION ENVIRONMENT, SHAPING THE PERSONALITY OF MINORS WITH THE MONTESSORI METHOD

TÓM TẮT

"Chúng ta được ví như những người làm vườn chăm sóc những cây non, không chỉ cây non lớn lên mà người làm vườn cũng lớn lên"; Và đến khi: "Vàng trắng quá sáng thì những ngôi sao khác không thể tỏa sáng được". Thầy giỏi cần có trò hay; Hai câu nói trên như một phép ẩn dụ cho những cảm nhận về sự ảnh hưởng của giáo dục thẩm mỹ đến vấn đề định hướng tạo lập nhân cách vị thành niên với quan điểm của Maria Montessori. Trước khi là một giáo viên, chúng ta là một người cha, người mẹ, một chuyên gia nghiên cứu tâm lý và cũng là một con người rất đời thường trong môi trường kiến tạo nhân cách cho trẻ. Phương pháp giáo dục montessori do bà Maria Montessori là người sáng lập coi trọng các em bé "Trẻ em là niềm hy vọng và là lời hứa của nhân loại", trẻ luôn được tập trung vào hướng giáo dục đến lòng yêu thương con người, hướng đến thế giới tốt đẹp, giúp trẻ phát triển trí thông minh, giúp trẻ phát hiện tài năng sớm và phát triển nhân cách toàn diện là nhiệm vụ hàng đầu của người những người "lái đò".

Từ khóa: Tạo lập, định hình, nhân cách, vị thành niên, montessori

1. Vài nét về vai trò của phương pháp Montessori trong giáo dục trẻ vị thành niên

Trẻ vị thành niên là trẻ dưới 18 tuổi, trẻ trải qua nhiều cùng bậc cảm xúc và những thay đổi tâm sinh lý, chịu nhiều "áp lực" từ phía gia đình, nhà trường, xã hội nếu không có sự đồng hành và cảm thông từ phía cha mẹ, thầy cô và bạn bè đồng trang lứa. Có lúc trẻ thấy cô đơn ngay trong chính ngôi nhà của mình, trẻ luôn phải tỏ ra thật "ngoan ngoãn" khi con muốn "nổi loạn" nhưng không được, hoặc những đứa trẻ nổi loạn thì bị áp chup ngay một cái mũ là "nó hư lắm", "nó siêu nghịch", "nó bướng ghê cơ"... Hiểu một đứa trẻ để hành động đúng mực, để đồng hành cùng con những giai đoạn khó khăn nhất của cuộc đời chính là đã thành công trong môi trường kiến lập giáo dục đầy thẩm mỹ để rèn luyện nên những đứa trẻ có nhân lễ.

ABSTRACT

"We are like gardeners who take care of young trees, not only the young trees grow but the gardeners also grow"; And when: "The moon is too bright, the other stars cannot shine". Good teachers need good students; The above two sentences are like a metaphor for the feelings about the influence of aesthetic education on the issue of shaping the personality of adolescents with the perspective of Maria Montessori. Before being a teacher, we are a father, a mother, a psychological researcher and also a very ordinary person in the environment of building personality for children. The Montessori educational method values children "Children are the hope and promise of humanity", children are always focused on education towards love for people, towards a better world, helping children develop intelligence, helping children discover their talents early and developing a comprehensive personality is the top priority of the "ferryman".

Keywords: Creating, shaping, personality, minors, Montessori

Với phương pháp Montessori chú trọng hành vi, thói quen để nhận thức rõ trẻ luôn có sự thay đổi tập trung cao hơn, thông qua giáo dục toàn diện không áp lực giúp trẻ phát triển trí thông minh và phát hiện tài năng sớm, để trẻ được tự do lựa chọn và không kìm hãm mong muốn của bản thân các con. Từ đó trẻ dễ dàng biểu đạt ra những ước vọng, mong muốn của bản thân để phát huy tiềm năng sáng tạo.

Một phương pháp công bằng và nhân đạo là tạo ra môi trường "Thích nghi" khác với môi trường áp đặt, là nơi mà trẻ sinh hoạt và tạo nên tính khí của trẻ, đảm bảo sự phát triển lành mạnh toàn diện.

Cũng theo bà Mari Montessori thì "Sự phát triển của trẻ tuân theo một lộ trình bao gồm các giai đoạn độc

EDUCATION

lập và chúng ta cần trang bị những kiến thức và cần thiết để hiểu và giúp việc giao tiếp với trẻ trở nên dễ dàng hơn”. Chính sự vui sướng mà trẻ thơ bộc lộ trong lao động đã khiến trường học Montessori có được sự hấp dẫn đối với tất cả các phụ huynh và học sinh. Trẻ ý thức được việc lao động từ sớm, rèn luyện cho trẻ tính tự giác cao là hệ quả tất yếu của nền tảng giáo dục Montessori.

Trong 12 lời khuyên cho giáo viên Montessori, hai lời khuyên của bà Maria chứa nội hàm sâu sắc của nền tảng giáo dục kiến tạo thế kỷ 21 đó là:

“Tôn trọng trẻ bằng cách không sửa lỗi một cách trực tiếp khi trẻ gây ra lỗi sai. Khi có cơ hội, cho phép trẻ tự tìm ra lỗi sai của mình và tự sửa”

“Biểu lộ hết tinh cảm đối với trẻ nỗ lực hoàn thành công việc của mình, đưa cho trẻ một sự ủng hộ về tinh thần một cách thầm lặng”

Maria Montessori đã khám phá thấy những phẩm chất bình thường của trẻ em cho đến nay vẫn bị che giấu bởi sự lệch lạc của người lớn. Maria Montessori đã khám phá ra rằng trẻ em có những phẩm chất khác biệt và cao hơn những gì chúng ta thường gán cho các em. Từ đó bà đã không ngừng nỗ lực khám phá, nghiên cứu và tự hoàn thiện một triết lý giáo dục.

Bố mẹ, người lớn thầy cô nên tôn trọng trẻ em và tìm cách cư xử với trẻ em một cách tự nhiên nhất có thể. Đây là phương pháp giáo dục tiên tiến lấy trẻ làm trung tâm và giúp phát triển tối đa tư duy của trẻ.

Phương pháp giáo dục Montessori đã “kiến tạo” nên một “Đứa trẻ mới”. Trẻ em không muốn trở nên hư hỏng. Đối với các con, việc lười biếng là một tội và nhàm chán. Trẻ thích được công nhận là một thành viên trong thế giới của người lớn; Chỉ có người lớn không nhận thức rõ điều đó và tạo nên những sự ngăn cản không cần thiết cho trẻ.

Maria Montessori đã nghiên cứu về phương pháp giáo dục, về “Trẻ thơ trong gia đình” về “Em bé hạnh phúc”, “Từ tuổi ấu thơ đến tuổi thanh thiếu niên”, “Giáo dục tiềm năng con người”..., để giáo viên và các bậc cha mẹ bình tĩnh để từng bước thâm thấu bài giảng về “tâm trí thấm hút”, hiểu hơn con mình và yêu con theo cách “im lặng” đúng lúc để giúp con phát triển tiềm năng.

2. Tạo lập môi trường giáo dục thẩm mỹ, định hình nhân cách trẻ với phương pháp Montessori

Bà Maria đã từng viết “Trẻ chỉ có thể phát triển toàn diện từ chính những kinh nghiệm mà trẻ học được từ môi trường của mình”. Chúng ta gọi trải nghiệm đó là “nhiệm vụ”. Cha mẹ gần gũi với con, nhưng không

phải là tác nhân ảnh hưởng tiêu cực nghiêm trọng sự hình thành cá tính sau này của con như sự nóng tính, sự vội vàng mong muốn đạt thành tích... Bố mẹ, thầy cô cần thanh lọc nhận thức, từ bỏ mọi định kiến, thay đổi đạo đức, chuẩn bị môi trường tích cực cho con trẻ phát triển tự nhiên và thể hiện được tính nổi trội của bản thân. Không nên kim kẹp và ép buộc con làm theo ý mình thì để tránh cho con thực hiện theo thụ động hoặc có thái độ tự vệ, giả tạo.

Tôn trọng trẻ bằng cách không sửa lỗi một cách trực tiếp khi trẻ gây ra lỗi sai. Khi có cơ hội, cho phép trẻ tự tìm ra lỗi sai của mình và tự sửa. Câu nói này rất tinh tế, một lời khuyên xác đáng bởi mỗi đứa trẻ đều có lòng trắc ẩn, sự tự trọng riêng của mình, việc sửa lỗi không nên thể hiện kiểu vạch lỗi của trẻ mà từ từ giúp trẻ nhận ra lỗi và sửa chữa theo hướng tích cực.

Biểu lộ hết tinh cảm đối với trẻ nỗ lực hoàn thành công việc của mình, đưa cho trẻ một sự ủng hộ về tinh thần một cách thầm lặng. Một lời khuyên “Biểu lộ hết tinh cảm...” và “ủng hộ về tinh thần một cách thầm lặng” chính là sự thức tỉnh người lớn, yêu con trẻ đúng cách chính là để con được “tự do phát triển” và chúng ta quan sát, động viên, hỗ trợ khi cần thiết với sự tôn trọng để con trẻ thực sự hạnh phúc!

Có nhiều cách để tiếp cận văn hóa, xã hội, đặc biệt thời đại công nghệ số thiết bị điện tử chiếm ưu thế, tuy nhiên những cuốn sách luôn là món quà tri thức vô giá, bởi ở đó có vô vàn những kiến thức được tích lũy, được trải trở suy tư với trí tuệ của các nhà khoa học, những người sáng tạo nền móng cho văn hóa nhân loại. Sách là người bạn đồng hành của tất cả mọi người, mọi thời đại.

Với mô hình sắp đặt sách triển lãm kho tư liệu quý, những cuốn sách lưu giữ qua nhiều thế kỷ, những tác phẩm mỹ thuật sống động và hơn hết là nơi hội tụ trí tuệ của nhiều thế hệ họa sĩ, nhà khoa học, nhà nghiên cứu lỗi lạc, cùng nhau đắp xây thư viện xanh trong môi trường học tập sáng tạo là một trong nhiều ý tưởng tạo lập môi trường giáo dục thẩm mỹ cho trẻ tại chính không gian lớp học, trường học và tại gia đình. Bên cạnh đó việc xây dựng “thần tượng” cho trẻ cũng góp phần đắp xây niềm hy vọng cho trẻ ở tương lai. Mặc dù trên thực tế, lúc nhỏ trẻ có hình tượng là nhân vật A nhưng khi lớn lên có khi những người lớn từng là đứa trẻ mơ mộng đó lại mỉm cười với sự ngây thơ đáng yêu của mình xưa kia khi ngộ nhận nhân vật A là thần tượng. Hoặc với một số trẻ kiên định, thần tượng sẽ theo suốt cuộc đời nếu như lựa chọn được hình tượng thực sự với những phẩm hạnh tốt đẹp.

Ở bên trẻ vị thành niên với những cam go của giai đoạn chuyển giao cảm xúc từ thơ ấu sang giai đoạn chập chững làm người lớn, sẽ có nhiều khía cạnh nào

EDUCATION

đó trong cuộc sống của trẻ vị thành niên mà chúng ta “những người bạn lớn” không hề hay biết, khó kiểm soát việc trẻ có nói dối hay không, nhiều trẻ giữ bí mật rất tốt nếu trẻ muốn hoặc thấy không cần nói ra. Chỉ có cách khuyến khích, tôn trọng, lắng nghe, chăm sóc để trẻ luôn cảm thấy được sống trong sự tin tưởng thì trẻ vị thành niên sẽ tự học được cách sống trung thực.

Bố mẹ, thầy cô nên gạt đi những “niệm đầu bất hảo” (gạt bỏ đi những suy nghĩ quan niệm không tốt) về trẻ, học cách bình tĩnh đối mặt với các tình huống để tuân tự giải quyết công việc và đánh thức tiềm năng tốt đẹp của trẻ. Học cách chấp nhận mọi tình huống, học cách đối mặt với những điều ngạc nhiên, những hoang hốt khi trẻ kể chuyện, đồng cảm để cùng trẻ giải quyết vấn đề là việc cần làm đối với cha mẹ, thầy cô. Có thể nhiều bậc cha mẹ cho đó là lý thuyết, nói thì hay nhưng có phải ai cũng làm được đâu, những suy nghĩ đó chính là rào cản mà cha mẹ, thầy cô cần vượt qua để thực sự hiểu trẻ.

Trong giáo dục nói riêng và đặc biệt là giáo dục thẩm mỹ nói chung, việc xây dựng những mô hình tổ chức hoạt động học tập, trải nghiệm hấp dẫn, gợi hứng thú cho trẻ cũng chính là tạo cầu nối cho trẻ hòa nhập với môi trường giáo dục tích cực. Phương pháp Montessori tiếp cận hành vi thông qua ngôn ngữ tiếng mẹ đẻ và ngôn ngữ thứ hai (đó là ngôn ngữ biểu đạt cảm xúc bằng hành động) và những ảnh hưởng đáng sau những phương pháp này sẽ tác động tích cực đến tương lai để phát triển sự hiểu biết sâu sắc của trẻ vị thành niên. Cách tiếp cận theo chủ nghĩa hành vi đã mang lại sự thay đổi ban đầu đối với cách hiểu về việc trẻ học ngôn ngữ từ đó nhấn mạnh tầm quan trọng của ngôn ngữ ảnh hưởng, cử chỉ... Cách tiếp cận hành vi thông qua các hoạt động dạy học lặp lại hoàn thiện, mở rộng...

Trong giao tiếp thầy cô, cha mẹ có thể đặt ra các câu hỏi kiểu: cách tiếp cận trong giao tiếp, trong môi trường học tập và trải nghiệm có “tốt” và “xấu”, con thấy cách nào là tốt nhất? Có những minh chứng và ví dụ cụ thể, gần gũi. Từ đó hỏi trẻ về việc: Trên thực tế có một cách tiếp cận 'đúng' không? Trẻ sẽ lưỡng lự khi phải trả lời câu hỏi tương tự, vì biết chắc người lớn sẽ yêu cầu các con cần tiếp cận với cái “tốt”, thế nhưng thước đo nào cho cái gọi là Tốt trong hành vi thì cần phải có trao đổi và lựa chọn phù hợp độ tuổi, tâm lý và việc tiếp cận hành vi một lần nữa được đặt lên hàng đầu đối với môi trường giáo dục thẩm mỹ dành cho trẻ vị thành niên.

Điều này đặt ra câu hỏi ban đầu là liệu có cách tiếp cận 'đúng đắn' hay không. Có xác định rằng không có phương pháp 'đúng' hoàn toàn nào được tìm thấy ở thời điểm hiện tại, việc nhấn mạnh vào những hậu

quả không tích cực của hành không nên là việc đánh giá của người lớn, của thầy cô mà cần là ở phía các con nhằm tác động kích thích tới trung tâm dẫn truyền thần kinh thị giác, vi giác, xúc giác, thính giác.. được gọi là điều hòa hoạt động trong các giác quan để đánh thức chỉ số EQ của trẻ.

Tạo lập môi trường giáo dục thẩm mỹ không nhất thiết là cho các con tham gia vào hoạt động văn hóa nghệ thuật, hoạt động thẩm mỹ thông thường của bề mặt chúng ta nhìn thấy như múa, hát, vẽ... mà cần nhất là giáo dục hành vi đạo đức, nhân cách, nhân sinh quan, thế giới quan của trẻ một cách nhân văn, sáng tạo và phù hợp có thể để trẻ thoát khỏi cái kén tằm vỏ bọc và yêu bản thân mình theo quỹ đạo dịch chuyển của cảm xúc tích cực.

Việc ủng hộ, trao đi và nhận lại: Cha mẹ, thầy cô, bạn bè mong muốn trẻ vị thành niên có thể “học được cách cho đi sự quan tâm một cách hào phóng” và “hào phóng nhận lại sự quan tâm, ủng hộ về tinh thần” cũng chính là kiến tạo cảm xúc tích cực từ một con người đang chập chững bước vào thế giới của người trưởng thành. Hầu hết trẻ vị thành niên đều có cơ hội khám phá những khía cạnh khác nhau trong việc thể hiện tính sáng tạo, các con có thời gian rảnh rỗi và những lớp học khác nhau ở trường, thầy cô, bạn bè, cả những bài tập mà trẻ thích trẻ cũng có thể khám phá một cách sáng tạo. Tuy nhiên, không phải 100% trẻ đều thích học bởi vậy không nên áp đặt tư duy sáng tạo của trẻ này với tư duy sáng tạo của trẻ khác cùng nhóm học, độ tuổi. Mọi sự so sánh đều khập khiễng, trẻ không thích điều đó và bản thân thầy cô, cha mẹ cũng không thích mình bị so sánh với bất kỳ ai, tại sao lại so sánh trẻ với trẻ khác.

Mỗi con người là vốn quý, mỗi đứa trẻ là hạt giống của thiên tài sáng tạo, chỉ cần tạo lập môi trường an toàn để trẻ hạnh phúc, kích thích trẻ với những thứ mới lạ, tạo điều kiện cho trẻ trải nghiệm để tự đúc rút ra kinh nghiệm cho bản thân trên cơ sở quan sát từ xa và định hướng gần với sự sẻ chia ngọt ngào là đã nâng niu bước đi của trẻ tiến tới thành công.

Thể hiện sự sáng tạo không nhất thiết cần có một tài năng mà là nghệ thuật tìm ra “tiếng nói” đặc thù của bản thân. Có thể cho trẻ có quyền “bỏ ngoài tai” những nhận xét và sẵn sàng chấp nhận rủi ro. Việc đi theo những sáng tạo khác biệt với sự giúp đỡ của giảng viên nghệ thuật, cho trẻ tham gia một vài Dự án học tập, Dự án nghệ thuật, thỉnh thoảng cho trẻ xa gia đình vài ngày (đương nhiên là tham gia với họ hàng, thầy cô mà không có mặt của bố mẹ nhưng vẫn trong vòng kiểm soát từ xa an toàn) cho trẻ tự do với sở thích của mình vài giờ và cho phép trẻ làm sai hoặc nói sai vài điều cũng chính là cho trẻ bộc lộ cái tôi của mình.

EDUCATION

Kết luận

Các bậc cha mẹ, thầy cô có thể gạt bỏ những phán xét hay những sở thích riêng của bản thân để một giờ sống như trẻ vị thành niên trong ngày, bị la hét, mắng mỏ, bị áp đặt, bị “học” những thứ không thích quả thật là một điều tồi tệ. Vì vậy, nên đồng cảm, sẻ chia với các con ở độ tuổi đầy khó khăn để trẻ cảm nhận được tình yêu trong môi trường giáo dục thẩm mỹ từ gia đình đến nhà trường. Không phải là việc tô vẽ màu hồng mà là cho trẻ “vậy nghịch” cả màu đen và những thứ tưởng rằng trẻ không thể để trẻ tự đúc rút kinh nghiệm sống và lạc quan trong mọi tình huống. Để trẻ học lòng biết ơn, trẻ học thầy, học bạn, học từ kinh nghiệm của bản thân trẻ sẽ thấy cuộc sống muôn màu thì vị và cảm nhận được những bước trưởng thành của bản thân có sự đồng hành không trói buộc của cha mẹ thế kỷ 21. Giáo dục thẩm mỹ là góp phần giáo dục sự nhìn nhận, đánh giá, tham gia tích cực vào hoạt động của cuộc sống với sự tích cực nhằm vươn tới cái đẹp đối với trẻ vị thành niên. Để tạo lập một môi trường giáo dục thẩm mỹ nhằm định hình nhân cách cho trẻ vị thành niên thì phương pháp Montessori là phương pháp hiệu quả, phù hợp và nhân văn đối với mọi thời đại trong công cuộc tìm kiếm những giá trị đạo đức truyền thống.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. **Ngô Hiểu Huy (2015)**, *Phương pháp giáo dục Montessori*, Nxb Phụ nữ
2. **Hà Nhật Thăng (1999)**, *Thực hành tổ chức Hoạt động giáo dục (Giáo trình đào tạo giáo viên Trung học Cơ sở hệ CĐSP)*, Nxb Giáo dục.
3. **Hà Nhật Thăng (chủ biên), Lê Tiến Hùng (1997)**, *Tổ chức Hoạt động giáo dục, (Chương trình giáo trình Đại học)*, Nxb Giáo dục.
4. **Bui Thi Thanh Huong – Dao Thi Thuy Anh (2023)**, *Vietnamese listening practice through STEAM ART videos, Luyện nghe tiếng Việt qua video STEAM ART, Foreign Languages and Higher Education (Chao-Ming Chen) International Conference in Taiwan.*
5. **Linda darling – hammond (2017)**, *Teacher education around the world: What can we learn from international practice? Stanford University School of Education, Stanford University, Stanford, California, USA.*